

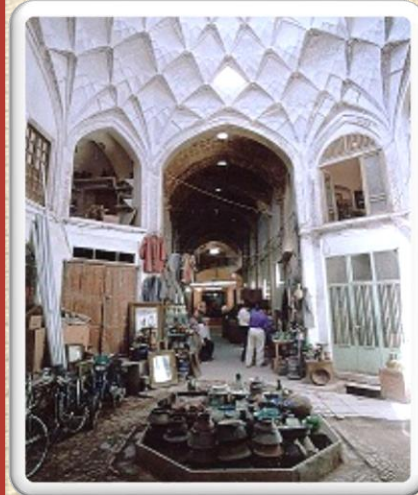
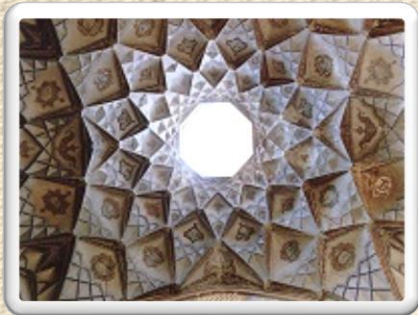

کتابخانه هنر معماری @netarch

کتاب # مقاله # آموزش # معماری # شهرسازی # طراحی # نقشه

لینک کانال : <https://telegram.me/netarch>

با همکاری قطب علمی معماری اسلامی دانشگاه علم و صنعت
: آدرس اینترنتی قطب علمی
www.Islamicarchitecture.ir

سیری در معماری ایران

و

چگونگی بهره‌گیری از نقوش و هنرهای معماری اسلامی
در بناهای (سازه‌گرایی) روز به خصوص مدارس کشور
حسین زمرشیدی استاد یار و عضو هیئت علمی دانشگاه شهید رجائی

ادامه از شماره گذشته:

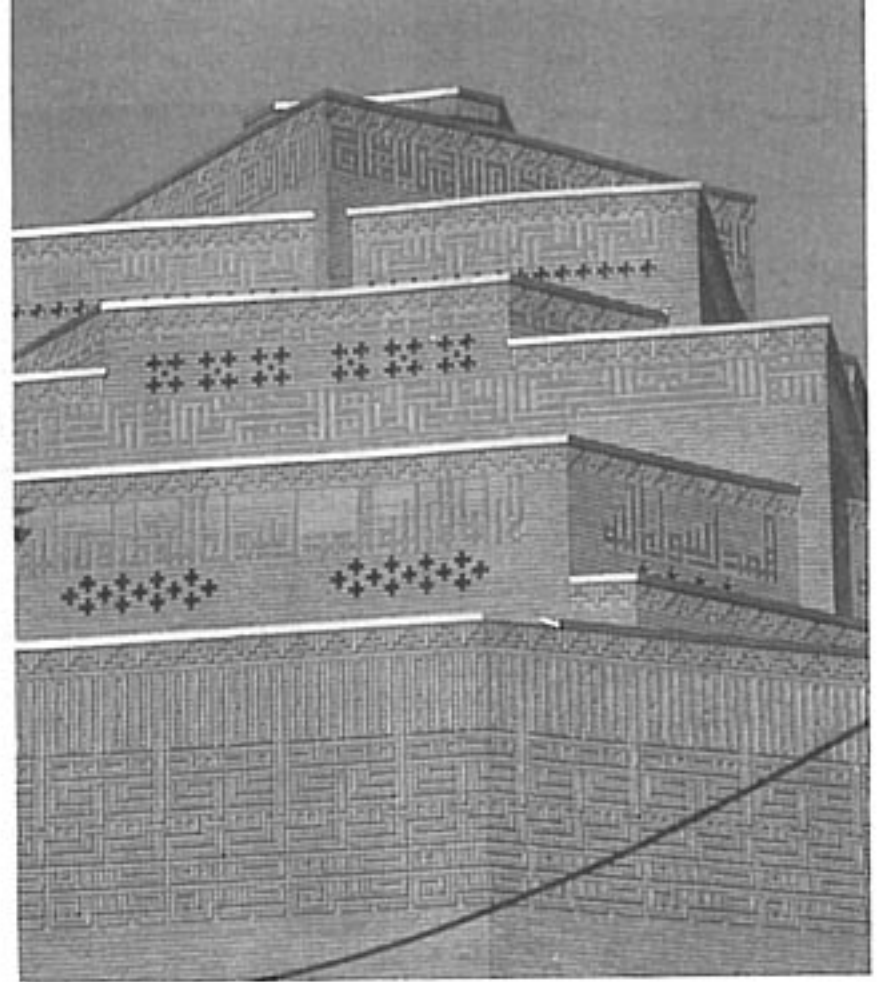

دوران معاصر: در اوایل دوران معاصر بکارگیری انواع گلچین‌های آجری و گلچین‌های معقلی در نما سازیهای منازل با طرحهای بیرونی و اندرونی و سردسازهای آنها در نواحی کوچه‌ها، شاه‌کوچه‌ها، بازارها، خیابانها و میادین در نمای بناهای مسکونی و غیر مسکونی در طرحهای گوناگون درخشش خاصی از ذوق معماران و بنایان و کاشی‌پزان و کاشیکاران ایران زمین می‌کند. شکل (۱)

در همین زمان توجه مردم و سازندگان ما از جهت ایمان بخالق یکتا، اماکن متبرکه، مساجد و مدارس علمیه روند معماری اسلامی تا امروز در مسیری حدوداً هم‌تراز با دوران شکوفایی هنر زمان صفویه و در مواردی جهشهایی نیز به دنبال داشته است. شکل (۲)

در سالهای بعد گرایش مسئولین زمان با روشهای منفور غرب متأسفانه تهاجم مبتدل معماری غرب در ساختمان سازی کشور، فرهنگ بسیار ارزشمند

شکل (۱) نمای گلچین آجری: موزه آبگینه اوایل دوره پهلوی
معماری این ملت که هنر معماری ما مردم از میراث بزرگ هنری جهان بشمار می‌رود در پرده ابهام

شکل (۲) نمای منحصر بفرد از انواع خط معقلی در مسجد الغدیر تهران (معاصر)

کور و بی هویت و بی اساس در طرحهای سو یک باز و آپنهایی که در مواردی وقیح و بدون حرمت به حریم خانه و خانواده که نه با اصالت ما و نه با قومیت و ملیت ما و نه با اخلاق و خصوصیت‌های ذاتی و اندیشه‌های ما و نه با دین و آیین ما ناسازگار است بوجود آمده، آنهم با نماسازیهایی بی روح و خسته کننده و یکنواخت ساختمانها و پیروی از حرکت‌های نادرست و غیر معقول، بشکل مختلف‌الارتفاع آپارتمان، برج بلند و کوتاه، با شکستگی‌های نامانوس، عقب رفتگی، پیش آمدگی پنجره‌ها در اشکال گوناگون و متغیر، آشفته‌گیهای بسیار عظیمی را در ساختار ساختمانی کشور بوجود آورده است. بطوریکه مردم ما، دانشجویان رشته‌های عمران و معماری ما، مهندسين ما و هنرمندان ما بکلی با ارزشهای بسیار اصیل و پرفلسفه آثار معماری ایران عزیز که مورد توجه جهانیان است بکلی بیگانه شده‌اند و طرح و اساس و نماسازیهایی را در ساختمان همین می‌اندیشند که می‌بینند.

در بسیاری موارد از طرحهای خارجی و کتب طراحی و

بروشورهای آنها تقلید کورکورانه می‌کنند، نماسازیهایی با انواع سنگکاری مالون، رج چینی‌های مختلف، بادبُر، قیچی، کلنگی و مخلوط و بسیاری دیگر که دقیقاً نماسازیهایی غربی است. یا نماسازیهایی با سیمانکاری تخته‌ماله‌ای، تگرگی، چکشی، ماهوتی، اشکی، نرمه آینه‌دار، آبساب و موزاییک که دقیقاً اقتباس از نماسازیهایی غرب هستند. نماسازی با اندوذهای شیمیایی جهت قسمتهای داخلی بمانند رولکس و قسمتهای خارجی انواع کنیتکس کاملاً واردات غرب هستند. نماسازیهایی با انواع سیمان بُری باروک یونان که متأسفانه در نماسازیهایی برای خود باز کرده

نماسازیهایی با قاب بندیهای آینه سیاه و با دَکُل سازیهای برجی که دقیقاً واردات جدید غرب است همه و همه برنماسازی بناهای ما آهنگهای بسیار ناهنجاری را با شکل خاص غربی، در کنار ساختمان دیگری بوجود آورده است، که از هر جهت هویت مردم با فرهنگ ما را از تمام جهات بخصوص ساختار بناها و معماری به نیستی و نابودی کشیده است.

شکل (۳) ساختمانهای بلند و بی هویت و عاری از نموده‌های معماری ایرانی (معماری غربی)

قربت به حضرت دوست و باری تعالی داشته باشند. متأسفانه این عزیزان از این همه نعمات زیبا و دلنشین محرومند و بس محروم.

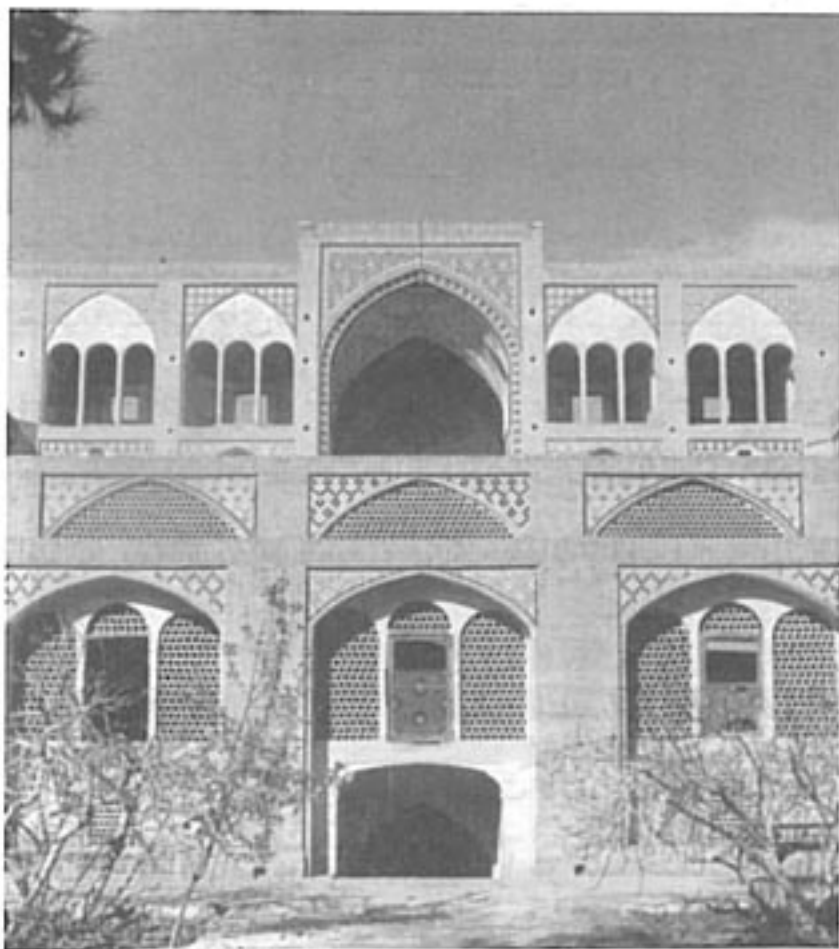
کجاست در مدارس ما آن ارتباط فضاهای معنوی و نماسازیهای بسیار زیبا در پیکر آجرکاریها از گلچینهای بسیار متنوع و دلنواز، کجاست تلفیق کاشی

شکل (۴) سیمانبری باروک: نماسازی آثار اخیر

و آجر در گلچینها و کجاست کاشیکاری و گچبری و آینه کاریها و کجاست حرکات موزون اسلیمی و ختایی و نقوش بسیار پررمز و رازگره‌های هندسی اسلامی و خطهای مختلف خوشنویسی در اسپر‌ها، سرپایه‌ها، کتیبه‌ها، زیر دورایو آنها، زیر طاقها و برگردونه گنبدها و گلدسته‌ها، آنهم با هنرهای بسیار قدسی و الهی در مدرسه بسیار عزیز و عظیم چهار باغ اصفهان دوره صفوی.

(که در این بین شهرداریها کاملاً مقصر هستند) و لازم است اندیشه‌های عاجلی از طرف مسؤولان تراز اول سرعت انجام گیرد. بخصوص این روند منفور و بسیار نادرست از جهت نماسازی مدارس و دبیرستانهای ما پژوهشکده امروز و فردای ایران عزیز هستند در فضاهای کاملاً بی روح و بی جان و بی معنا و خسته کننده با در و پیکری بی رمق و نماسازیهای کاملاً یکنواخت و خشک و خشن، سوهان روح و جان عزیزان ما شده است، جایی که تعلم بایستی با تنوع از انواع طرحهای دلنشین و نقوش اصیل ایرانی و با انواع گوناگون خط و نقوش هندسی اسلامی با تلالو از درخشش و چشم‌نوازی و روح‌پروری گلچینهای آجر کاری یا تلفیق آجر و کاشی یا کلاً کاشیکاری در ابعادی متنوع و محدود و با بهره‌گیری از اسلیمی و ختایی و انواع خط و با اصالتی معنوی و الهی، روح و روان فرزندانمان، جلای باطن بگیرد. و با صفای دل و لطافت حسن از نقوش بکار رفته در محل درس، دریچه‌ای بسوی بصیرت در فراگیری مبانی علمی، هنری و تکنیکی و بخصوص نزدیکی به وحدانیت الهی را تا

شکل (۵) نمای بسیار مؤذن مدرسه آقابزرگ کاشان (دوره قاجاریه)

همچنین در مدارس بسیار ارزشمند هنری از دوره‌های تیموری و صفوی چون مدرسه دو در و پریزاد و میرزا جعفرخان مشهد و در مدرسه جالب‌خان شیراز از دوره زندیه و مدرسه بی‌همتای ابراهیم خان کرمان از دوره قاجاری و مدرسه بی‌مانند آقا بزرگ کاشان دوره قاجاری و در مدرسه فخر معماری ایران مدرسه شهید مطهری (سپهسالار سابق) تهران دوره قاجاری و در بسیاری از مدارس قدیمی ما که هنر جاودانه است و چرا امروز ما با دنیائی از هنرهای معنوی و خدایی که مظهر زیبایی و معنویت که جذب‌کننده دلهاست و شرق و غرب عالم را عمیقاً به تسخیر خود کشیده است در مدارس و کانونهای فرهنگی و آموزشی خود کاملاً بی‌بهره هستیم. شکل (۵)

مگر خدای نکرده ایرانی مرده است. خدای بزرگ و باری تعالی در وجود مردم هوشمند و با ایمان ما، دانش‌آموزان با استعداد ما، دانشجویان متفکر و محقق ما و بخصوص دانشجویان رشته‌های معماری و عمران بسیار علاقمند به هنرهای اصیل معماری ما و خصوصاً مهندسين بسیار با ذوق ما و بالاخره دست‌اندرکاران ساخت‌وساز و تکنسینهای توانای ما و بالاخص معماران عاشق به فراگیری هنرهای معماری و ساختار سنتی و اسلامی ما که همه این عزیزان توان درک عمیق و خلاقیت در تمام هنرهای سنتی و اسلامی را در نماسازیهای داخلی و خارجی آثار معماری جهت بناهای مسکونی، اداری، تجاری، آموزشی و فرهنگی و غیره کاملاً دارا هستند عنایت کرده است. بطوریکه مشهود است خوشبختانه در ده سال اخیر گرایش ساختمان سازی کشور به نماهای آجری و بکارگیری انواع گلچین‌های آجری - گلچین‌های معقلی و حتی نوعی خط معقلی نقطه دار و خط بنایی کوفی نمازینت بخش بسیار دلنشین در برخی نادر از نماسازیهای داخلی ساختمانهای شهرهای کشور ما شده است. شکل (۶)

شکل ۶) کاربرد نقوش آجری، سم آهویی و گلچین در نمای بناهای مسکونی امروز (شیراز)

لازم به ذکر است به اصل سه‌گانه ساختمان یعنی:

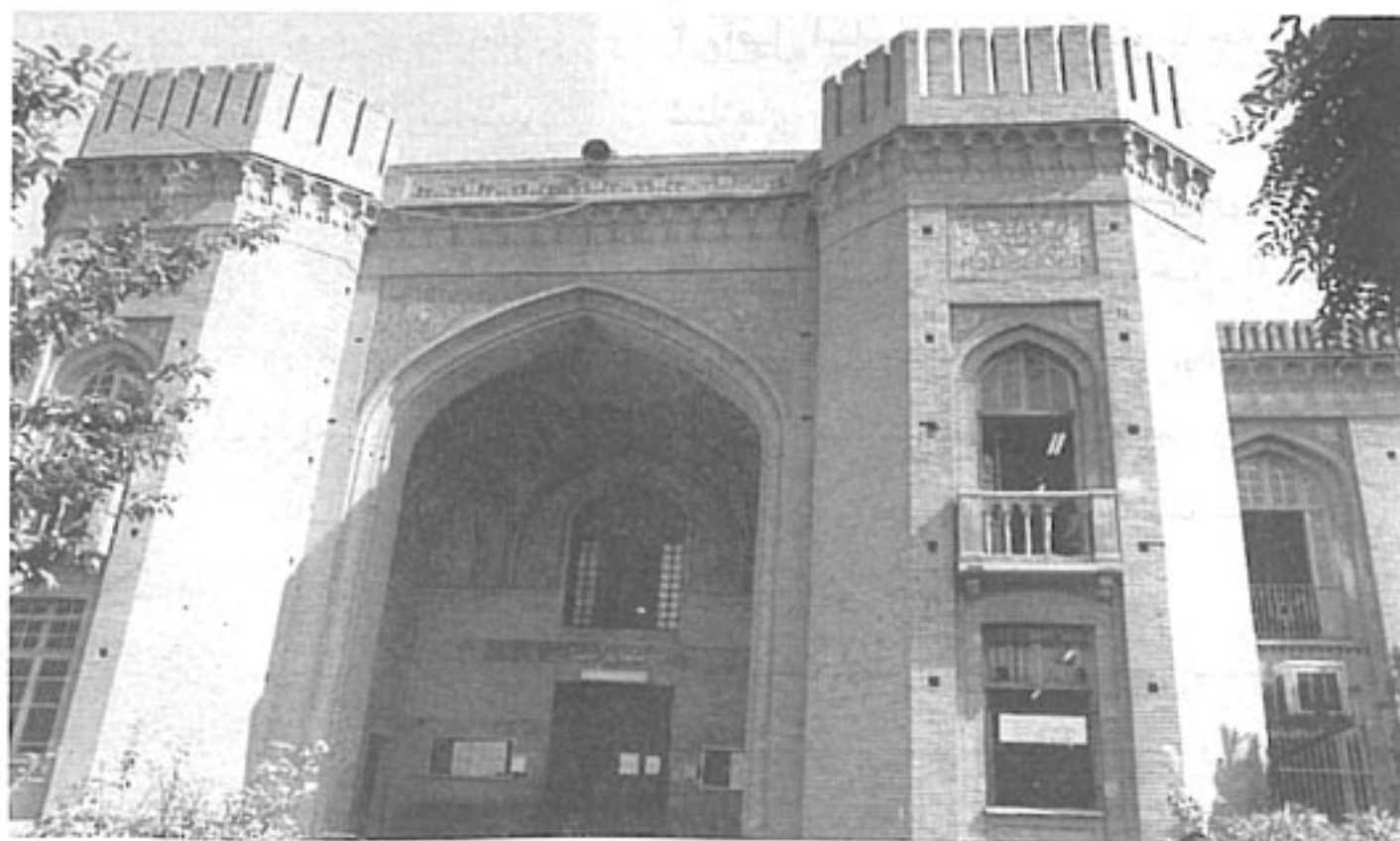
- ۱- اصل طراحی پلان جهت نماسازیهای قوسی و غیره بایستی از سوی طراحان عنایت جامع مبدول شود.
- ۲- اصل اساس سازی اسکلت بنا چه سازه بتونی از شنازهای عمودی و افقی و چه فلزی و چه آجری (بنایی) بسیار دقیق و با وسواس فنی و رعایت تکنولوژی بسیار اصولی و به وجود آوردن اتصال و دوبره‌های لازم جهت پیوند نماسازیها با اسلکت سازی، بطوریکه اسکلت سازی فنی و ضد زلزله، ساختمان را که از سرمایه‌های ملی کشور است قرن‌ها برای مردم خوبمان باقی نگهداریم.
- ۳- جهت اصل بسیار حساس نماسازیهای زیبا و معنوی بایستی کمر همت بر بست و از عقل سلیم که خداوند به همه طراحان و سازندگان و مسئولین عزیز ما ارزانی داشته است مدد گرفت و در نماسازیهای داخلی

و بخصوص خارجی کلیه بناهایمان خصوصاً در مدارس که محیط تعلیم فرزندان و تعلم همکاران خوب ماست تا سرحد ممکن و با استفاده از مصالح موجود اما با حرکاتی بسیار زیبا از خود آجر در آجرکاری بشکل قوسهای تزئینی بخصوص کلیل‌ها و کلاله‌ها و چند کمانه‌ها نهایت بهره را داشته باشیم شکل (۷).

همچنین از بکارگیری گلچین‌های زیبای آجری قاب‌بندی و با استفاده از تلفیق کاشی و آجر یا بهره‌گیری از کاشی و کارهای گره هندسی اسلامی در سرپایه‌ها، کتیبه‌سازی، پشت بغل‌سازی یا کارهای دیگری چون معرق‌کاشی یا کاشی هفت‌رنگ از انواع خط و حرکات بسیار موزون گل و برگ و همچنین گل و مرغ و بسیاری نقوش دیگر بشکل ترنج‌بندیهای منفرد یا پیوسته دلپذیر و گلچین‌های معقلی و خط‌های معقلی در انواع زیبا و پرمعنا از اسماء خداوندی و ائمه اطهار و کلمات قصار و اشعار در زمینه نقوش آجرکاری و بسیاری دیگر زیباترین ارزشهای هنری الهی و خدایی را در این اماکن مقدس تعلیم و تربیت به وجود آوریم و نماهای مرده و بی‌روح خارجی مدارس را با دنیایی از کمال هنر و معنویت قدسی آرایش دهیم.

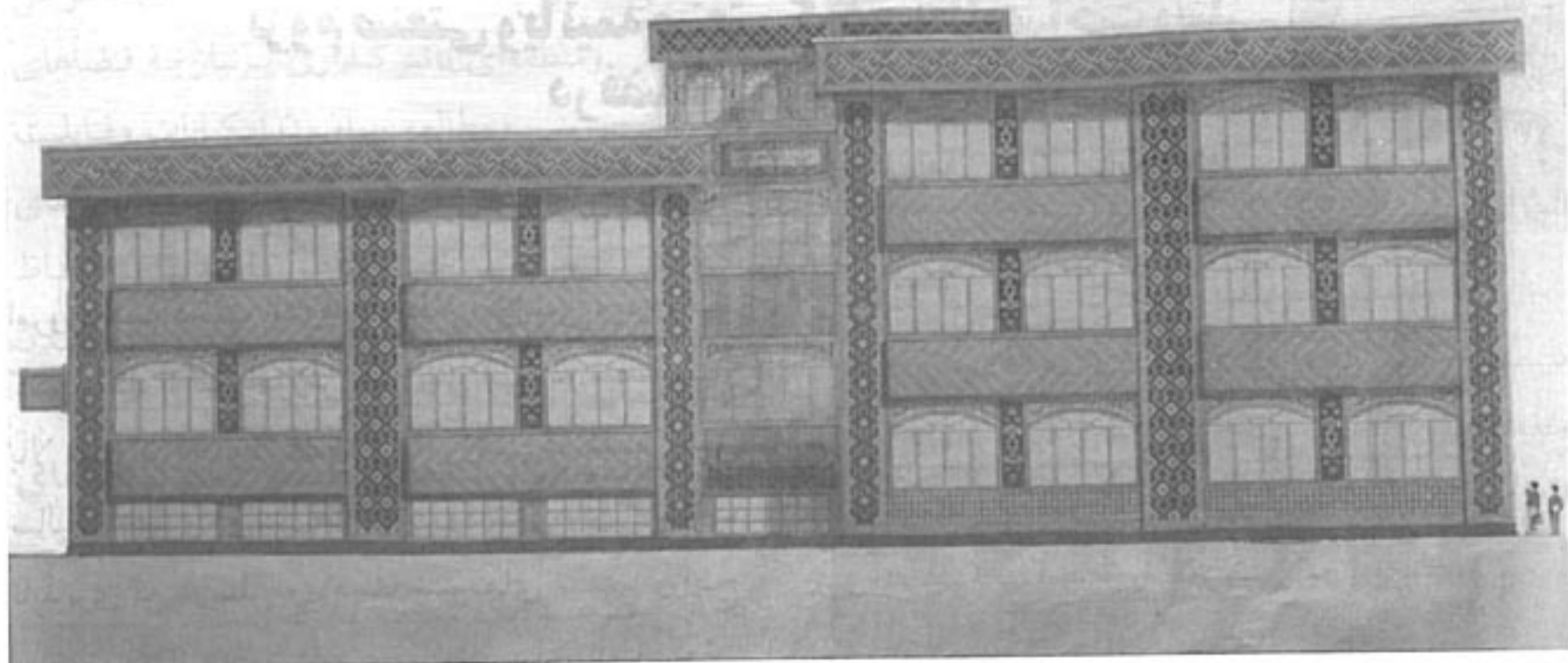
همچنین نماهای داخلی آنها را با نقوش کف پوشها با انواع گره‌کشی و طرحهای معقلی با پرکردن متن آنها در طرق مختلف رنگین‌آزاره‌های سنگی با نقوش انواع گره سنگ در انواع الوان به جای آزاره‌های سنگی ساده و یکنواخت و قاب‌بندی‌های متفرق و حساب شده کم‌سطح و کم‌کار از گچ‌بری‌های موزون از حرکات اسلیمی و ختایی و نقوش گره هندسی یا خط در انواع کوفی - کوفی تزئینی - ثلث و نسخ و نستعلیق توأم با حرکات بند ختایی از کاشی معرق آنهم بطور محدود که خود اندازه آن دارای توجه و چشم‌نوازی خاص است. قاب‌سازی در سقف از گچ‌بری پیش‌ساخته در ابعادی مشخص همه و نهمه زیبایی‌های بس شگرف را در محیط مدارس در کلیه فضاها داخلی و خارجی به وجود می‌آورد که همکاران مجری و بسیار علاقمند به این هنرها باشکل اجرای کارهای ذکر شده دقیقاً آشنا و توانا خواهند شد. مسلماً در طراحی نقشه از جهت پلان و مقاطع آن جهت نماسازی همراه با شکستگی‌های بسیار موزون (بخصوص محدود سازی تعداد و ابعاد پنجره‌ها در نما) چرا که کشور ما از لحاظ جغرافیایی و نور شرایط مساعدی دارد. بایستی

اندیشه‌های کافی برای زمینه‌های لازم از هنرهای ذکر شده فراهم آید و طرحهای نقوش سنتی و اسلامی از طرف نوسازی مدارس در مرکز و شهرستانها تهیه

شکل (۷) نمای خارجی دبیرستان البرز

و به کارگاه ارسال شود. ضمناً هماهنگی‌های لازم و

طرح نمای قدسی از معماری اسلامی و سنتی برای
مدارس کشور (اثر نگارنده)

حساب شده از جهت اجرای نقوش از همه سو باید شکل گیرد. همچنین اقلیم مرکزی و گرم کشور که در سطحی بسیار گسترده است. بخصوص نواحی کویری و سواحل خلیج فارس از انواع بادگیرها، هواکشها، گل آفرنگها، خیشخان سازیها، سرسراها، بعنوان تهویه هوا و خصوصاً از ویژگیهای سنتی و معماری بومی نهایت بهره گیری انجام شود که این طرحها نیز دارای زیبایی دل انگیز و نوعی بازگشت به خویشتن است. آنها با تنوع و نبوغی که در آنها بوجود خواهد آمد.

در مناطق کوهستانی که مصالح سنگی فراوانی است از بکارگیری سنگ در نما سازیها و تنوع در انواع سنگکاری و با نقش دادن سنگ رنگی در متن سنگکاری آنها به شکل بسیار حساب شده در طرحهای قوسی نعل درگاه و درمایه گلچین و نقوش در نمای آنها نیز می توان نما سازیهای بسیار جالبی را ارائه کرد که همه و همه در روح نوازی و فراگیری علوم برای فرزندان و نورچشمان و آینده سازان ما بیش از

بیش مؤثر خواهد بود، که همه شما عزیزان توانا و خلاق می توانید در این خصوص همی والا داشته باشید که (مسلماً این تحول، انقلابی بزرگ در ساختار مدرسه سازی کشور خواهد بود.) که در این برهه از زمان شدیداً بدان نیاز داریم و یقین است که این تحول مورد توجه واقع خواهد شد و نتیجه آن دلنشین بودن محیط تعلیم و تعلم جهت کلیه مقاطع، ابتدایی راهنمایی - دبیرستان و هنرستان - آموزشکده و بالاخره دانشگاه آنها در محیطی بسیار زیبا از نقوش الهی و بسیار منحصر بفرد عالم خواهد بود. مسلماً رهنمودهای لازم از طرف عاشقان و دست اندرکاران به هنرهای معماری سنتی و معماری اسلامی و قدسی در نهایت ارادت و دلسوزی و مساعدتهای خالصانه مسئولین محترم در خدمت شما عزیزان طراح و سازنده و علاقمند و با ذوق ارائه خواهد شد، و انشاء... از امروز نما سازیهای داخلی و بخصوص خارجی مدارس ما شاهد تنوع - نبوغ، ابتکار - خلاقیت و حتی ابداع از طرف شما عزیزان پرتلاش خواهد بود (انشاء... تعالی).

کتابخانه_هنر_معماری @netarch

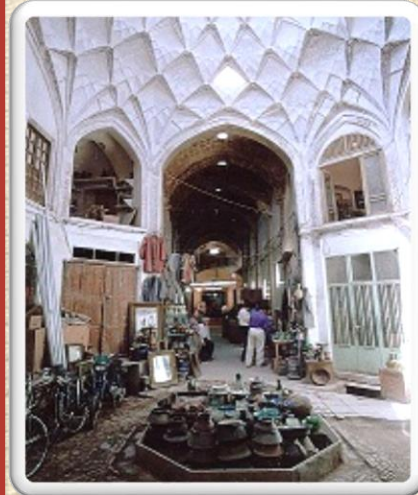
کتاب # مقاله # آموزش # معماری # شهرسازی # طراحی # نقشه

لینک کانال : <https://telegram.me/netarch>

با همکاری قطب علمی معماری اسلامی دانشگاه علم و صنعت

: آدرس اینترنتی قطب علمی

www.Islamicarchitecture.ir

دانشگاه علم و صنعت ایران
موسسه تحقیقات معماری و شهرسازی

دانشگاه علم و صنعت ایران

تاسیس ۱۳۰۸